

סימן סה

מינוי שליח גט בטלפון לחייל היוצא לקרב

תשובת הגאון הרב אשר וייס שליט"א

שאלה:

לכבוד הגאון הגדול, הרב אשר וייס שליט"א, השלום והברכה.

נשאלתי שאלה בעניין חמור, וזה תורף השאלה:

בסוף מלחמת לבנון השנייה, בארבעים ושמונה השעות האחרונות למלחמה, כשישראל הכריזה על הפסקת אש, קיבלה יחידת לוחמים מובחרת פקודה להיכנס לעומק האויב לשם פעילות מבצעית מיוחדת.

הפעילות הייתה אמורה להתבצע ללא גיבוי צבאי, מכיוון שישראל הודיעה באופן רשמי על הפסקת הלחימה. הפעילות הייתה בעלת אופי מסוכן ביותר. כחצי שעה לפני היציאה למשימה פנה אלי אחד מתושבי היישוב שהיה אמור לצאת לפעילות בבקשה טלפונית לסדר לו גט, מכיוון שהוא לא מאמין שיחזור בחיים מהמשימה, והוא חושש מאוד שמא תיפול אישתו לעגינות ל"ע, ומאהבתו אליה ודאגתו לשלומה ולשלום ילדיהם מבקש הוא להיענות לבקשתו זו.

השאלה, אם כן, היא האם ניתן למנות שליח לנתינת גט דרך הטלפון.

עוד רציתי לשאול מדוע לא מנהיגים כיום שכל החיילים היוצאים לפעילות מלחמתית ייתנו גט, כפי שנהגו חיילותיו של בית דוד.

אודה לכבוד הרב על תשובתו. בברכת התורה, יהושע שלמה ון דייק

תשובה:

י"ד כסלו תשע"ד

כבוד חביבי ויקיר לבבי, מרביץ תורה ומזכה רבים המאהב שם שמים על הבריות, הרה"ג ר' יהושע ון דייק שליט"א, רב רמת מגשימים, רמת הגולן

יקרת מכתבו הגיעני והנני במענה לשאלתו.

הנה יש לדון בני"ד בשתי שאלות עיקריות: א. אם מהני ציווי הבעל ע"י שיחת טלפון או שמא אין לכתוב גט על סמך שיחת טלפון וצריך לשמוע דוקא מפיו. ב. אם די בכך שהבעל ממנה שליח לכתוב גט לאשתו או שמא צריך שהבעל ימנה באופן ישיר גם את הסופר והעדים. ונחזה אנן.

א

הנה כבר נחלקו אחרוני בתראי מאז המצאת הטלגרף והטלפון אם מהני מינוי שליח ע"י מכשירים אלה לכתוב הגט ונתינתו.

ובשו"ת צ"ץ אליעזר (ח"י סימן מ"ז) ליקט בזה את דברי האחרונים כדרכו בקודש, והביא משו"ת שערי דעה (ח"א סימן

הטלפון וקיבל שליחותו. אך בציץ אליעזר דייק מלשון הבית יצחק שלא הקל אלא בשליח לקבלה ולא לגבי שליח להולכה, שהרי בכל אריכות דבריו לגבי טלגרף דן להדיא אם מהני בשליח לכתוב גט ולהוליכו ובסוף דבריו לגבי טלפון כתב "הגה. בענין אם יכולה האשה לעשות שליח לקבלה אם בעלה מסוכן בעיר אחרת ע"י מכוונה טעלעפאן... נלע"ד להתיר במקום שיש חשש שתפול לפני יבם קטן, חדא שיכול השליח להכיר קולה של האשה המדברת אליו, וכבר כתבתי דטב"ע דקלא מהני לענין היתר עגונה, וה"ה לענין שליחות הסופר והשליח לקבלה, אמנם אף אם זה לא הוי שמיעת קול ממש דלא ניכר טב"ע דקלא, מ"מ לשליח לקבלה מהני באופן שיעמדו שני עדים וכו'". הרי לן דהדגיש דמהני לענין שליח לקבלה.

וגם במפתחות שבסוף הספר כתב "בדין אם יכול לעשות שליח להולכה ע"י טעליגראף ובדין אם יכולה לעשות שליח לקבלה ע"י טעליפאן". הרי לן דלא הכשיר אלא בשליח לקבלה ולא בשליח להולכה. אך בבית יצחק לא כתב הסבר כלשהו לחלק בדין זה בין שליח הולכה לשליח לקבלה. ועוד, הרי תוך כדי דבריו בגוף התשובה כתב "נלענ"ד להתיר... חדא שיכול השליח להכיר קולה של האשה המדברת אליו, וכבר כתבתי דטב"ע דקלא מהני לענין היתר עגונה, וה"ה לענין שליחות הסופר והשליח לקבלה". הרי לן להדיא שכתב דמהני אף לענין שליחות הסופר, ואין נראה שחזר בו כאשר כתב דאף אם ליכא טביעות עינא דקלא מהני

קצ"ד) דמהני ע"י טלפון דהלא סמכינן על טביעת עינא דקלא כמבואר בחולין (צ"ו ע"א).

וכ"כ בפשיטות בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן ר"נ) שדן עם גדולי הונגריה בבני ישראל שיצאו לצבא המלחמה וכתבו גט לנשותיהם כדי שלא ישארו חלילה עגונות, והרבה פעמים באו לביתם במשך ימי המלחמה ונתייחדו עם נשותיהם, וכתבו דצריך גט חדש, דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וכתב המהרש"ג דהעצה הנכונה שיצוו שוב ע"י הטלפון לכתוב גט לנשותיהם, והוסיף דאף אם נאמר דאין לסמוך בזה על טביעת עינא דקלא הלא מבואר במשנה (גיטין ס"ו ע"א) דמי שמושלך בבור ואמר אני פלוני ב"פ כתבו גט לאשתי דבשעת הסכנה כותבין אעפ"י שאין מכירין וק"ו בני"ד דיש טביעות עינא דקלא, עי"ש.

ובשו"ת בית יצחק (אהע"ז ח"ב סימן י"ג) האריך לרדן אם מהני מינוי שליח ע"י טלגרף, ובסוף התשובה כתב בקצרה לרדן אם מהני ע"י טלפון, וכתב אף הוא דמהני (מינוי שליח ע"י טלפון) משום דיש בטלפון טביעות עינא דקלא, אך שוב הוסיף "אמנם אף אם זה לא הוי שמיעת קול ממש, דלא ניכר טביעות עינא דקלא, מ"מ לשליח לקבלה מהני באופן שיעמדו שני עדים בעת שהאשה מדברת לתוך המכונה וגם יעמדו שני עדים אצל השליח למען ישמעו כי הוא נעשה שליח".

ולכאורה מבואר אף בדבריו דמהני מינוי שליח ע"י טלפון משום טביעות עינא דקלא, או כאשר יש עדים שהאשה מינתה שליח ויש עדים שהשליח שמע שיחת

רק לשמוע, אך מ"מ נראה להלכה דאף ע"י טלפון בלבד מהני למינוי שליחות. והנראה עיקר בדעתו דלא ברירא ליה אם הקול הנשמע דרך הטלפון הוא צלול וברור ואם אפשר אכן להכיר בכירור טב"ע דקלא. ומסתבר דאיכות השמע לפני מאה שנה היתה גרועה בהרבה ממכשירי הטלפון שבזמנינו, ומשו"כ אסתפקא ליה, אבל בזמנינו שמכירים בכירור טב"ע דקלא כו"ע מודי דמהני בשליחות, כך נראה עיקר לענ"ד. ומשו"כ היה נראה דהבית יצחק לא דייק בלשונו, ודעתו כדעת שאר האחרונים הנ"ל דמהני אף שליחות בכתובת הגט ומסירתו דרך הטלפון, כמבואר. וגם בשו"ת יביע אומר (ח"י אהע"ז סוס"י י"ח) כתב דמהני מינוי שליח ע"י טלפון.

ב

אלא דמטעם אחר אי אפשר היה לסמוך על שיחת הטלפון הנ"ל לכתוב גט לאשתו, שהרי באמת לא די במה שהשליח שומע מפי הבעל אלא בעינן שגם הסופר והעדים ישמעו ציווי מפי הבעל. וכך איתא בשו"ע (אהע"ז סימן ק"כ ס"ד) "לא יכתבנו הסופר ולא יחתמו בו העדים עד שיאמר להם הבעל לכתוב ולחתום. ולכתחלה יאמר לסופר לפני עדים (בסדר הגט מהר"י מרגלית)". ובבית שמואל (שם ס"ק ז') כתב דאם הסופר לא שמע מפי הבעל הגט בטל מן התורה, אך אם הסופר שמע והעדים לא שמעו הגט פסול אך לא בטל ע"י"ש. ואף שבשו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן קמ"ו) דן באשה שהיתה עגונה שנים רבות עד

ע"י עדים.

והנה לכאורה יש מקום לחלק בין שליחות לכתובת הגט לשליח לקבלה, דהלא הסופר והעדים צריכים לשמוע ציווי הבעל, ונחלקו הראשונים האם זה משום שליחות או מדין לשמה. ולכאורה נראה פשוט דאם הוי משום שליחות אין לחלק כלל בין שליח לכתובת הגט והולכתו לשליח לקבלה, אבל אם יש דין מסויים דאין זה כתיבה לשמה אא"כ שמעו ציווי הבעל, אפשר דאף דמהני שמיעה דרך הטלפון לענין שליחות, מ"מ אין זה לשמה. אך באמת אין נראה כלל לחלק בזה, דהלא אף אם אין כאן טביעות עינא דקלא, מ"מ הלא אם יש עדים המעידים שהאיש הוא זה שצוה לכתוב ולמסור גט זה לאשתו ויש עדים גם מצד השליח, הלא שוב יש בירור גמור שהשליח אכן שמע ציווי הבעל ולמה לא יהני.

ומה שכתב בציץ אליעזר לפי מה שידוע דאין הקול הבוקע דרך הטלפון קול האדם המדבר כלל אלא קול מלאכותי, לענ"ד אין בזה נפ"מ כלל לענינו, דאף שכתבתי במק"א דמסתבר דאינו יוצא יד"ח במצוות ע"י שמיעה בטלפון, נראה פשוט דבשמיעה זו סגי לכל מילי דשליחות ואף לענין כתיבה לשמה, דאין בזה הלכתא דצריך לשמוע קול אדם, והלא אף החרש רומז ונרמז ומהני בכתובת גט, וז"פ. והנה הבית יצחק (במפתחות שם) כתב דאם ימציאו מכשיר שעל ידו יכול גם לראות את פי המדבר ולא רק לשמוע קולו יהיה יותר קל לסמוך עליו, ע"י"ש. הרי דניבא ולא ידע מה ניבא, וכיום מעשים שבכל יום שאפשר לראות את הקולות ולא

כאשר הבעל נחפז לדרכו לצאת למדינת הים. ומ"מ בזה אין כל בעיה להקנות לו ע"י אחרים שיזכו בשבילו וזכין לאדם שלא בפניו, וז"פ.

[שוב שמעתי מכבוד הרב השואל, שאכן נעשו הדברים כדת וכדין, ומלבד השיחה שערך הבעל עם כת"ר, בתיווכו של דיין חשוב מינה הבעל דרך הטלפון סופר ועדים כדין וכן מינה שליח לנתינת הגט, וב"ה שלא יצאה תקלה מתחת ידו.]

ובמה ששאל כת"ר עוד, למה לא הנהיגו בזמננו בחיילי ישראל היוצאים לקרב שימנו בכי"ד שליח לגירושין למקרה שיעדרו ולא יחזרו לביתם, ולא נדע מה עלה בגורלם. דאם חלילה שוב אינם בין החיים הרי שנשותיהם מותרות להינשא, ואם שבויים הם ביד אויב יש ביד בי"ד לכתוב גט לנשותיהם.

דע, דבאופן כללי נרתעו גדולי ישראל מכל תקנה כללית להיתר עגונות מטעמים רבים. ולענ"ד יש לפקפק בכל תקנה כללית שמא אין כוונה גמורה מצד החותם על טופס מינוי וכדו', ואינו עושה אלא מצוות אנשים מלומדה, ולפעמים יחתמו מחמת לחץ חברתי או משפחתי וכדו', וחששו שמא הוי כעין אסמכתא. ואין זה דומה למה שנהגו היוצאים למלחמת בית דוד לכתוב גט לנשותיהם, דהכותב גט ונותן לאשתו יודע שעושה מעשה מוחלט ומגרש את אשתו גירושין גמורים.

אמנם נחלקו רש"י ור"ת (שבת נ"ו ע"א וכתובות ט' ע"ב) גבי היוצא למלחמת בית דוד, לרש"י נתנו גט על תנאי אם לא ישוב מן המלחמה ולר"ת גירשו נשותיהם ללא כל תנאי, אך אף לרש"י נתנו גט על תנאי

שהצליחו להוציא מן הבעל כתב מינוי לרב פלוני שיסדר גט לאשתו, וגאון זה הניף ידו הגדולה בכחא דהיתירא להתיר כתיבת גט, כבר הארכתי במק"א לפקפק בעיקרי דבריו, וגם הוא לא הקל אלא בשעת דחק עצום באשה שכבר נתעגנה שנים רבות, אך בודאי אין לעשות מעשה לכתלה.

וכבר תמה עליו בשו"ת מהרש"ג (ח"ג סימן פ"ה בסוף התשובה) איך הקל באיסור חמור דא"א בסברות מחודשות, עי"ש.

ואם היה אפשר שהבעל בכל מקום שהוא ימנה להדיא דרך הטלפון את הסופר לכתוב ואת העדים לחתום היה אפשר להקל בזה, אך לא כאשר כל דיבורו היה עם כת"ר בלבד כשליח ואחראי לכתוב הגט ומסירתו.

ג

ועוד יש לציין דצריך שני עדים על מינוי השליח, ואף שנחלקו הרמב"ם (הל' גרושין פ"ו ה"ד) והרא"ש (גיטין פ"ד סי' ב') אם צריך שני עדים במינוי שליח הולכה (וע' בזה בשו"ע סי' קמ"א סעיף י"א) אין זה אלא כשהבעל מוסר ליד השליח גט חתום, אבל כשעדיין אין כאן גט והבעל ממנה שליח לכתוב וליתן לכו"ע צריך עדים, שהרי כתב הב"י שם בטעם דברי הרמב"ם דכיון שהגט יוצא מתחת ידו הרי הימניה הבעל.

ועוד היה צריך לדקדק להקנות לבעל את הקלף הדיו והקולמוס כמבואר בשו"ע (סימן ק"כ ס"א). אך כבר כתב בשו"ת המבי"ט (ח"ג סימן נ"ט) שיש להקל בזה

השתנתה, הטכנולוגיה התפתחה, ואין מלחמותינו כמלחמותיהם, ברוב המקרים כמות שבויי המלחמה היא מועטה, והצבאות האויבים מחוייבים לאמנות בינלאומיות שונות, כך שכמעט תמיד ידוע מה עלה בגורל השבויים ומה מצבם, וגם אין המדינות מעוניינות להחזיק בשבויים זמן רב. נמצא שאין הבעיה בעיה כללית וגם אינה מצויה, ואכן בעשרות השנים האחרונות לא היו אלא מקרים בודדים בהם עמדנו בפני בעיות מסוג זה (בעיקר מול ארגוני טרור שאינם מחוייבים לכללים הנ"ל).

וברור לענ"ד שאין לתקן תקנה אלא כאשר יש צורך כללי ומצוי ואין מתקנים תקנות על צרה פרטית כאובה ככל שתהיה, דאין זה דרך המשפט. וע"ע מש"כ הרמב"ם במו"נ ח"ג פל"ד ובעקידת יצחק פר' יתרו שער מ"ג ובדרישה חו"מ סי' א' סק"ב, ודו"ק שם בעומק הדברים.

הנני בברכה מעומק לבי לידי"נ ויקירי שתזכה תמיד לקדש שם שמים ולקרב לב ישראל בנועם הליכותיך ונעימות תורתך, ושלא תיכשל לעולם בדבר הלכה.

באהבה וביקר
אשר וייס

וזה עדיף ממינוי שליח על תנאי, ודו"ק בכ"ז.

ומלבד זאת נראה דבני"ד אין זה פתרון כלל, דהלא כל רצוננו למצוא פתרון לחיילים שנשבו ביד אויב ואין אנו יודעים מה עלה בגורלם, ויש חשש כבד שמא חסרי הכרה המה או חלילה נטרפה עליהם דעתם מחמת התעללות של שוביהם הרשעים באכזריותם, ואם חלילה כך מצבו של השבוי אין ביד השליח לגרש (ומטעם זה, אילו היה הדבר בא לכלל מעשה בני"ד, לא ברור שבמינוי הבעל היתה תועלת, דבמקרה שהיה ידוע שהוא חי ובר גירושין מסתבר שהיתה תקשורת עם מי שמחזיק בו ולא היו מעוניינים לכתוב גט, ובמקרה שלא היה ידוע מה עלה בגורלו לא היה ניתן לכתוב ולמסור גט, דמי לידינו יתקע שבר גירושין הוא).

ועוד חוכך אני בזה, די"ל דדוקא בזמן הקדום, שמלחמות היו אורכות זמן רב, וחלוצי הצבא היו יוצאים מביתם לתקופות של שנים, וכאשר צבא הפסיד במערכה היו המנצחים לוקחים את כל החיל המפסיד בשבי, וברבים מן המקרים היו מוכרים אותם לעבדים בארצות אחרות ולא היה ידוע מה עלה בגורלם, בתנאים אלו אכן יש כאן צורך הכלל לתקן תקנה כיון שהדבר נוגע לרבים והוא מצוי. אבל בזמננו נשתנו פני הדברים, התרבות

חושן
משפט

